

DR. GYERGYÁK FERENC

FŐSZERKESZTŐ

ÚJ MAGYAR KÖZIGAZGATÁS

Alkotmányossággal az emberek szolgálatában – Interjú *Dr. Lenkó Barnabással,* az Alkotmánybíróság elnökével

– Tisztelt Elnök Úr! Először is engedje meg, hogy köszöntsük abból az alkalomból, hogy az Országgyűlés 2014. december 1-jén megválasztotta Önt 2015. február 25-i hatállyal az Alkotmánybíróság elnökének. Beszélgetésünk kezdetén kérjük, meséljen gyökereiről, gyermekkoráról, iskolai éveiről.

– Nemrég egy kedves kollégám – aki maga is szegényparaszti családból származott – mint egy másik „mélyről jövőnek” gratulált. Érdemes ezen komolyan elgondolkodni. Skizofrén korban, a 20. század és a „Rákosi-korszak” közepén, 1950-ben születtem. Apai nagyapámat a kulák-lista, apámat a kényszer-kolhozosítás tette tönkre. De a valódi társadalmi egyenlőség jegyében én és mindkét ősöm is tovább tanulhattunk. Jó gimnáziumba és egy nagyon jó osztályba járhattam és kitűnőre érettségiztem. Ebben szerepe volt a házinénimnek, Lili néniem is, akinél ágybélrókáként laktam. Ő művelt arisztokrata családból származott, beszélt németül és franciául, sokat faragott rajtam, hogy műveltségbeli hiányosságaimat pótolja. Erős hite volt, ebben is életre szóló példát adott nekem. Az egyéni helytállás és boldogulás lehetőségét és kötelességét, ennek előfeltételeként a szorgalmas munkát, a kitarító erőfeszítést azonban a szüleimtől és a nagyszüleimtől tanultam. Ez bizonyítja a családi összetartásnak, egymás kölcsönös támogatásának az erejét, máig ható értékét is.

– Mi inspirálta, hogy a jogi pálya felé vegye az irányt? Milyen volt az egyetemi élet?

– Talentumos falusi gyerekből vagy pap, vagy jegyző, vagy tanító lehetett, én tanítani szerettem volna. Magyar-történelem szakpár azonban nem indult a bölcsészkaron, viszont ezek voltak a felvételi tárgyak a jogon. Megkérdeztem Lili nénit, mi az az „Állam- és Jogtudományi Kar”? Ő legalább annyit tudott, hogy akik ott végeznek, lehetnek bírók vagy ügyvé-

dek. Azt is mondta, hogy mivel bennem erős az igazságérzet, jó bíró vagy ügyvéd lesz belőlem, jelentkeztek oda. A 180 fős évfolyamra az első öt között vettek fel, és mivel tudtam, mekkora erőfeszítést jelent szüleimnek az én taníttatásom, végig jeles és kitűnő tanuló voltam. Erre is tekintettel az évfolyam megválasztott az Eötvös Lóránd Tudományegyetem (ELTE) egyetemi tanácsába hallgatói képviselőnek. KISZ vezetőnek is megválasztottak, a kollégiumi felvételiket, a menza-ügyeket és a szociális ösztöndíjak elosztását felügyeltem ELTE szinten. Közben katolikus létemre református ifjúsági bibliorákra jártam a Böszörményi útra Cseri Kálmánhoz, majd Szarka Miklóshoz, hogy az ideológiai egyeduralmat ily módon is elensúlyozzam. A tanulócsoporttal is szerencsém volt, előfordult, hogy hatan kaptunk népköztársasági ösztöndíjat (havi 1000 Ft-ot), ez erősen inspirált. Jártam a polgári jogi diákkörbe, a legjobb tanárok speciális kurzusait a Budaörsi úti kollégiumban is hallgathattam. Eörsi Gyulának, Mádl Ferencnek, Vékás Lajosnak köszönhetően a polgári jog lett a kedvenc tantárgyam. A tulajdoni, szerződési, öröklési jogesetek miatt egyébként is ez a tantárgy és jogterület tűnt a legéletszerűbbnek, a legemebreségesebbnek, így ez állt hozzám a legközelebb.

– Az egyetemista évek után, a *summa cum laude* minősítésű jogi diploma megszerzését követően életének szerves részévé vált az oktatói munka. Ha jól tudjuk, több mint 40 éve oktat – 2000-től mint egyetemi tanár – az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi Tanszékén, illetve 1996-tól a győri Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar Polgári- és Polgári Eljárásjogi Tanszékének vezetője. Honnan a polgári jog iránti vonzalom?

– Életem és a sors kivételes adományának tekintettem, amikor meghívást kaptam a Kar legnagyobb és legjobb

tanszékére tudományos ösztöndíjas gyakornoknak. Akkor a tizenkét fős tanszéken kilenc professzor tanított, közülük három akadémikus volt. Elég volt csak köztük lenni, hallani a beszélgetéseiket, hogy tanuljak és fejlődjek. A közeg persze kényszerített is, hogy megálljam a helyem. De nem volt túl nehéz, hiszen taníthattam, amit mindig is szerettem volna. A tanárság hivatásommá vált.

A polgári jog iránti elkötelezettségemet erősítette már tanulmányaim során is az új gazdasági mechanizmus „szelleme”, a vállalati önállóság (autonómia) és az áruviszonyok (a piac) kiterjedése, a háztáji és a kisegítő gazdaságok megerősödése, majd a gmk-korszak, a kisvállalkozási formák szaporodása, a „második gazdaság” kialakulása. Én ezekben már akkor rendszerváltást láttam, amikor az a politikum szintjén még fel sem merült. Sok hallgatóm volt, aki rezonált erre, ők ezért még inkább kedveltek mint tanárukat.

– Ön 2001. július 1-jétől 2007. április 20-ig az állampolgári jogok országgyűlési biztosa volt. Hogyan emlékszik vissza ezekre az évekre?

– Mádl Ferenc a szemináriumvezetőm volt, hallgattam az „Összehasonlító kereskedelmi jog” című speciális kollégiumát, majd a kollégája lehettem és öt évig titkárkodtam mellette, mikor a Civilisztikai Intézet igazgatója volt. Köztársasági elnökként Ő jelölt engem ombudsmannak 2001-ben. Az értékrendemet, az addig szerzett elméleti és tapasztalati tudásomat, külön hangsúlyosan is az életszerűséget és az emberközpontúságot vittem magammal a hivatali munkába. Aztán elkezdtem ott is – ahogy egy jó tanárhoz élethosszig illik is – tanulni, emberi jogokat, alkotmányjogot, közigazgatási jogot, szociális- és munkajogot, környezetjogot és minden mást, ami a bejövő panaszok kivizsgálásához, orvoslásához szükséges volt. A „nép védőjeként” fő törekvésem a jó közigaz-

gatás kialakítása, a hatalommal való visszaélés megakadályozása volt. Ennek kulcskérdése az emberséges bánásmód és a tisztességes eljárás. Ugyanezeket a követelményeket próbáltuk érvényesíteni a múltból öröklötten hatóságként viselkedő nagy közművek, közszolgáltatók és a gazdasági- és szakmai kamarák eljárása, azok vizsgálata során is.

– 2007 márciusában alkotmánybíróvá választották 2007. április 21. napjától 9 évre. Milyen municiót hozott magával az egyetemi tanári és az ombudsmani tapasztalataiból, élményeiből? Milyen jelentősebb ügyek fűződnek Önhöz előadó alkotmánybíróként?

– Az egyetemi oktatás a jog alapvető intézményeiről, ezek történetéről, elméletéről szól. Az ombudsmani munka a jog tényleges érvényesüléséről, alkalmazásának minőségéről szól. Mindkét területről az addig felhalmozott tudásomat hoztam az Alkotmánybíróságra, ahol a normakontroll funkcióban a jogalkotás minőségének, alkotmányosságának ellenőrzése a fő feladat. A polgári jog emberképe és társadalomképe, a privát autonómia biztosítása egyfelől, az emberi jogok és az alkotmányos alapjogok védelme másfelől, sokat segítettek nekem az alkotmánybírói munkában, a gyors beilleszkedésben. Nagy ügyeimnek tekintem a 801/B/2002. AB határozatot, a jó erkölcsbe ütközés Ptk.-beli tilalmának alkotmányos „megvédését”, a 154/2008. (XII. 17.) és az 533/B/2009. AB határozatokat a bejegyzett élettársi kapcsolatról, a 173/D/2005. AB határozatot a Ptk. 339. §-a „jogellenesen” fordulatának megőrzéséről, a 60/2009. (V. 28.) AB határozatot a gépjármű üzembentartók objektív felelősségéről. A sort még hosszan folytathatnám a közelmúltból is, de csak a deviza alapú kölcsönszerződések ügyeit említem, melyek szokatlan és nagyon nehéz feladat elé állították stábomat és az egész Alkotmánybíróságot is.

– Mindig vita tárgyát képezte a közigazgatási jogászok között, hogy az önkormányzatok rendeleteinek törvényessége és alkotmányossága felett mely bírói testület őröködjön. A régi alkotmánybírósági törvény szerint mindkét esetben az Alkotmánybíróság járt el, az új szabályozás alapján a törvényellenesség esetén a Kúria Önkormányzati Tanácsa, alaptörvény-ellenesség esetén az Alkotmánybíróság jár el. Ön ebben a kérdésben milyen álláspontot képvisel?

– A jelenlegi hatáskörmegosztást magam is szorgalmaztam és helyeslem, az eddigi tapasztalataim alapján jól is működik. Sem a jogállamiság, sem azon belül az önkormányzás joga nem egy egyszer s mindenkorra létrehozott, tökéletesen működő rendszer, sokkal inkább program és folyamatos feladat, aminek teljesítéséhez minden érintett intézménynek tanulásra és együttműködésre van szüksége.

– Az Alkotmánybíróságot döntései kapcsán különböző helyekről és fórumokról rendszeresen érték kritikák...

– Ombudsmani munkám hat éve és alkotmánybírói munkám nyolc éve alatt hozzá kellett szoknom, hogy közszereplőként többet kell túrnóm, mint magánemberként. Nem állítom, hogy ez könnyű volna, főleg ha a kritika alaptalan, felszínes, rosszhiszemű, vagy különösen, ha ártó szándékú. A konstruktív, segítő szándékú kritikát viszont mindig köszönettel fogadtam és fogadom ezután is.

– Elérkeztünk a jelenhez. Elnökként milyen célokat tűz ki maga elé? Megkerülhetetlen a kérdés: Ön hogyan látja az Alkotmánybíróság jövőjét, szerepét az alkotmányosság védelmében?

– Jogászként és egyetemi oktatóként is mindig azt vallottam és tanítottam, hogy a jog van az emberért, nem pedig az ember a jogért. Az „*emberi jogok*” tekintetében is az „*emberire*” helyezem (és helyeztem eddig is) a hangsúlyt. Azt is jól tudom, hogy senkit nem lehet az akarata ellenére – különösen kényszerrel – boldogítani. Azt az egyszerű kérdést azonban, hogy „*mi jó az embernek?*”, az egyre bonyolódó világunkban nem könnyű megválaszolni. Az egyes emberek és összességében a társadalmak életében mélyreható, nagyarányú és nagyon gyors változások mennek végbe. Ez kihat a nemzetállamokra, az Európai Unióra és globális világunkra egyaránt. Mindenki, minden szinten keresi a helyét, az identitását, próbálja megőrizni a szuverenitását, megvédeni az érdekeit és az értékeit. Mindezt az egypólusúvá vált világrendszer és annak 2008–2009-es válsága, a válság máig tovagyűrűző hatása indította el. Én az egész folyamatot egy civilizációs válságból való kiútkeresésnek látom. Ennek az útkeresésnek részese az Alkotmánybíróság is, amely reményem szerint hozzá tud járulni a kiút, egy emberségesebb társadalom, egy élhetőbb élet megtalálásához.

– Tisztelt Elnök Úr! Köszönjük a beszélgetést.